

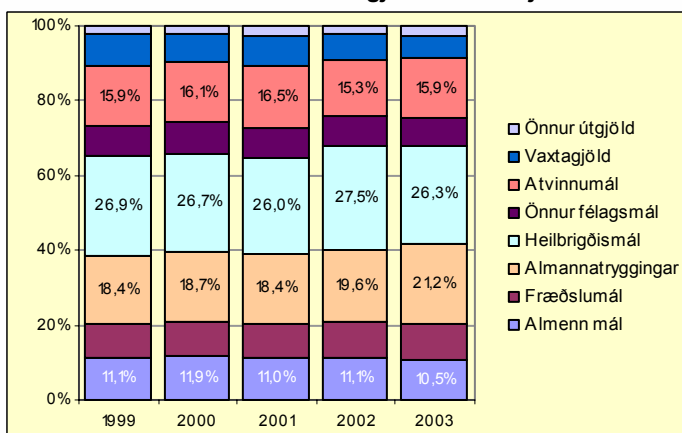
25. ágúst 2005

Þróun útgjalda ríkissjóðs eftir málaflokkum

Í ríkisreikningi og fjárlögum eru útgjöld ríkissjóðs oftast sundurliðuð eftir ráðuneytum, en það er ekki síður fróðlegt að greina þróun þeirra eftir málaflokkum. Málaflokkarnir ganga stundum þvert á ráðuneyti. Þannig eru fræðslumál t.d. að stærstum hluta til hjá menntamálaráðuneyti en falla einnig undir landbúnaðarráðuneyti.

Ef skoðuð er þróunin á 5 ára tímabili frá 1999 til 2003 má greina talsverðar breytingar á skiptingu útgjalda á málaflokka. Er þá byggt á hlutfallslegri skiptingu gjalda hvers árs, auk þess sem útgjaldaþróun einstakra málaflokka er skoðuð á föstu verðlagi. Gjöld vegna lífeyrisskuldbindinga og afskrifta skattkrafna eru undanskilin þar sem þau eru mjög sveiflukennnd.

Hlutdeild málaflokka í útgjöldum ríkissjóðs

Framlög til félagsmála (heilbrigðismála, almannatrygginga, fræðslumála og annarra félagsmála) vega þyngst í útgjöldum ríkissjóðs og hefur hlutfall þeirra aukist úr 62,1% í 65,1% á tímabilinu og nálgast því 2/3 af útgjöldunum ríkissjóðs. Helstu undirflokkar eru heilbrigðismál sem halda stöðugu 26-27% hlutfalli af heildargjöldum en hækkuðu um 18% að raungildi. Almennatryggingar hafa hækkað úr rúmlega 18% í rúm 21% af útgjöldum ríkissjóðs. Hækkun þeirra var mest allra málaflokka, eða tæp 40% að raungildi. Að stærstum hluta er það vegna þess að fæðingarorlofsjóður hóf útgreiðslur árið 2002. Fræðslumál hækkuðu einnig og voru tæp 10% útgjalda árið 2003.

Vaxtagjöld lækkuðu á tímabilinu og fór hlutfall þeirra úr 8,4% í tæp 5,7% á tímabilinu. Að raungildi lækkuðu þau um 18%. Hér gætti áhrifa þess að ríkissjóður skilað afgangi flest árin og var honum ráðstafað til að lækka skuldir ríkissjóðs. Þá lækkuðu vextir og gengi krónunnar hækkaði undir lok tímabilsins sem hafði frekari áhrif til að lækka vaxtagjöldin.

Útgjöld til almennra mála, að löggæslu undanskilinni, en þar undir fellur m.a. æðsta stjórnarsýsla ríkisins og utanríkisþjónustan, jókst ekki hlutfallslega á tímabilinu. Þvert á móti fór hlutfallið úr 6,2% niður í 5,8%. Hækkun að raungildi nam 13%.

Vægi útgjalda til atvinnumála hækkaði aðeins um 0,3% á tímabilinu. Hins vegar verður tilfærsla innan málaflokksins. Útgjöld til landbúnaðarmála lækkuðu hlutfallslega en aukning varð í samgöngumálum og framlögum til byggðamála. Að raungildi hækkuðu útgjöld til landbúnaðar-, skógræktar og sjávarútvegsmála um 6,5% að raungildi en útgjöld til samgöngumála um 27%.

Á þessar upptalningu sést að áherslubreytingar ríkisstjórnar og Alþingis hafa haft veruleg áhrif á samsetningu ríkisútgjalda til lengri tíma lítið. Aukin

umsvif ríkissjóðs hafa fyrst og fremst komið fram í hækkun framlaga til almannatrygginga og fræðslumála. Jafnvægi í ríkisfjármálum undanfarinna ára hefur hins vegar skilað sér í lækkuð vaxtagjalda.

Af vettvangi tvísköttunarmála

Þann 18. júlí s.l. lauk samningaviðræðum Íslands og Króatíu um gerð tvísköttunarsamnings. Hefur Ísland þá gert tvísköttunarsamninga við 30 ríki en 22 þeirra eru nú þegar í gildi.

Markmið tvísköttunarsamninga er að koma í veg fyrir tvísköttun tekna og undanskot frá skattlagningu. Með tvísköttun er átt við álagningu sambærilegra skatta í tveimur eða fleiri ríkjum á sama skattaðila og á sama skattstofn yfir sama tímabil. Samningarnir eru ekki sjálfstæð skattlagningarheimild heldur fer skattlagning eftir landsrétti hvers ríkis. Samningarnir geta því eingöngu verið ívilnandi fyrir skattþegnaða.

Meginefni tvísköttunarsamninga snýr að skiptingu skattlagningaréttar á milli samningsríkjanna varðandi tiltekna tegundir tekna. Í því efni er yfirleitt um þrennt að ræða. Í fyrsta lagi að skattlagningaréttur sé falinn því ríki þar sem skattgreiðandi er heimilisfastur, þ.e. búseturíkinu. Í öðru lagi að skattlagningarétturinn sé hjá því ríki þar sem teknanna er aflað eða þar sem hin skattskylda eign er staðsett, þ.e. í upprunaríkinu. Í þriðja lagi að skattlagningarétti vegna tiltekinnar tekna og eigna sé skipt á milli samningsríkjanna.

Þær tegundir tekna sem aðallega er fjallað um í tvísköttunarsamningum eru: *Tekjur af atvinnurekstri*, þ.e. tekjur, sem verða til í öðru ríkinu og greiddar eru til aðila sem búsettur er í hinu ríkinu eru að meginstefnu til skattlagðar í búseturíkinu. Upprunaríkinu er þó heimilt að skattleggja hagnaðinn að því leyti sem hann má heimfæra til starfsemi fastrar atvinnustöðvar sem rekin er í því ríki. Við mat á því hvaða hagnaður telst tilheyrja útibúi skal miða við þann hagnað, sem ætla má að útibúið hefði haft sem sjálfstæður, óháður aðili sem haft hefði með höndum sömu starfsemi. Með tekjum af atvinnurekstri er ekki átt við tekjur hlutafélaga eða annarra lögaðila sem skráð eru í öðru ríkinu en eru í eigu aðila í hinu ríkinu.

Arður, vextir og þóknarir eiga það sameiginlegt að vera tekjur af eignum eða réttindum í atvinnurekstri. Meginreglan er sú að tekjur þessar séu skattlagðar í því ríki þar sem móttakandi þeirra er heimilisfastur en frá þeirri reglu eru margvísleg frávik.

Söluhagnaður af eignum er yfirleitt skattlagður í því landi þar sem eigandinn er heimilisfastur. Frá því eru þó veigamiklar undantekningar. T.d. má skattleggja hagnað af sölu fasteigna í því landi þar sem eignin er. Sama gildir um söluhagnað af sölu lausafjár sem verið hefur hluti af eignum fastrar atvinnustöðvar fyrirtækis í hinu ríkinu.

Almennar launatekjur eru að meginstefnu skattlagðar í því ríki þar sem þeirra er aflað. Frá því eru þó ýmis frávik og skal t.d. einungis skattleggja launatekjur í búseturíkinu ef vinna launþegans í hinu ríkinu varir skemur en hálf ár eða ef laungreiðandinn er ekki heimilisfastur í ríkinu þar sem vinnan fer fram. Sama undantekning á við um laun fyrir setu í stjórn fyrirtækja og tekjur af sjálfstæðri starfsemi lista- og íþróttamanna.

Þegar samningaviðræðum ríkja um gerð tvísköttunarsamnings lýkur eru samningsdrög, sem oftast eru á ensku, árituð af formönnum samninganeftnda. Að því loknu er samningarnir þýddir á þjóðtungu samningsríkjanna og að því loknu fer formleg undirritun samninganna fram. Tvísköttunarsamningar öðlast gildi að þjóðarrétti þegar samningarnir hafa verið fullgiltir af báðum samningsríkjum og samningsríkin hafa skipst á fullgildingarskjöllum. Í hverjum samningi er samið um það tímamark þegar samningurinn skal koma til framkvæmda og er það oftast fyrsta dag næsta almanaksárs eftir að ríkin hafa skipst á fullgildingarskjöllum. Hægt að nálgast upplýsingar yfir tvísköttunarsamninga og árituð samningsdrög hér.

Tekjur ríkissjóðs janúar-júní		
12 mánaða breytingar, %	2003-2004	2004-2005
Skatttekjur alls	14,8	18,7
Skattar á tekjur og hagnað	18,2	15,5
Tryggingagjöld	13,1	15,8
Eignarskattar	18	56,8
Veltuskattar	13	18,6
Tekjur alls	2,3	23,9

Gjöld ríkissjóðs janúar-júní		
12 mánaða breytingar, %	2003-2004	2004-2005
Almenn mál	6,1	3,6
Félagsmál	13,2	6,9
Atvinnumál	6,8	1,0
Vaxtagjöld	-15,7	64,7
Önnur útgjöld	-2,5	14,3
Gjöld alls	8,4	9,7

Afkoma ríkissjóðs janúar-júní		
M. kr.	2004	2005
Handbert fé frá rekstri	-2.243	15.536
Hr. lánsfjárfjöfnuður	-858	25.915
Afborgun lána	-28.604	-30.002
Br. lánsfjárfjöfnuður	-33.212	-5.988
Lántökur	34.780	9.579
Greiðsluafkoma	4.435	3.591

Ýmsar hagtlöur		
12 mánaða breytingar, %	2004	2005
Verðbólga - ágúst	3,7	3,7
Kjarnaverðb. I - ágúst	3,0	4,1
Launavísitala - júlí	5,1	6,6
Heildarvelta jan. - apríl	11,3	7,1
Smá.velta jan.- apríl	5,4	6,9
Atvinnuleysi - júní	3,1	2,1